

Ut, ut ustaları ve ut yapanlar

Eskiden Istanbulda utun mühim ve müstesna bir mevkiî vardı. Çalgı denince ilk hatıra gelen şey uttu. Şöyle kendine göre hali vakti bir parça yerinde olan ailelerin yetişmeğe başlayan kızları için düşünülen ilk şey, bir usta [*] tutup ut öğrenmekti. Böyle yetişen kızlar için:

— Artık koskoca, gelinlik kız oldu. Bir usta tutsak da, ut öğrense... Denir; sorulup soruşturulup iyi bir usta peylenir, iskaldan sonra rast peşrevi ile ut meşkine başlanırdı. Eskiden gelinlik Istanbul kızlarının hemen yüzde yetmiş ut çalardı. Kanun ve tanbur çalanlar pek azdı. Hele keman, kızlara hiç çaldırılmazdı. Keman lâfı açılınca:

— Aman! Evlerden irak, ince hastalığa tutulur, denir; keman çalarsa kızın verem olacağına inanılırdı.

Gelin olacak kızlar için, görülcülere:

— Mükemmel ut çalar, demek ilk söz olurdu ve bu artık âdet hükmündeydi. Gelinlik kızlar için ut çalmamak âdeti bir nakiseydi.

Piyasanın adı sayılan ut ustaları Penik, Şamlı Selim, Arşak, Udî Şekerci Cemil, daha sonraları Mısırlı İbrahim, Udî Fahri (Fahri Kopuz) ve saireydi. Yine sonraları, Kadıköyünde Aktar Mösyo Koço'nun kızı Eliza da mâruftu. Alafranga musiki ve piyano dersi de verirdi.

Eskiden Istanbulun hemen her tarafında, her semtinde, günün adatlerinde, iskaldan başlayarak muhtelif peşrevlere, saz semailerine, taksimlere, şarkılara, longalara, bestelere kadar her şeyi duymak, dinlemek mümkündü. Bazı, şarkılara:

«Kanatan siynemi ağyar elidir»
«Yâr elinden yüreğim yârelidir»

Veya:

«Gösterip ağyare lütfun bizlere
biygânesin»
«Biyvefa görmek ne mümkün

âşka cânânesin»
«Böyle üzmeğin şânına lâayık mıdır
diyvânesin»
«Biyvefa amma cihanda sevdiğim
bir tanesin»

Yahut:

«Göz göz oldu ciğerim gözlerinin
derdinden»

veya:

«Bir açık yâreye doktor vurulur
mu neşter?»

Diye billürin, fakat içli, melânkolik, hasret ve iştiyak dolu körpe kadın seslerinin de karıştığı işitilirdi.

Ut çalan erkekler de vardı. Fakat, erkekler daha ziyade kemana iltifat ederler, aralarında kanun, tanbur ve neye heves edenler de bulunurdu.

Ut almak da ayrı meseleydi. Ut, ekseriya, ustanın tavsiyesi üzerine alınır, yahut da ustaya aldırılırdı.

Varlıklı kimseler, meşhur Manol'un utlarını tercih ederlerdi. En makbul ve güzel sesli utlar da, Manol yapısı idi. İkinci derecede tutulan utlar, Kirkorun yapısı idi. Daha sonraları Sarhoş Mustafanın utları da makbuldü. Beyazıtta Şamlı Selimden veya Kudmanî İskenderden alınan utlar da rağbet görürdü. Cümbüş mucidi merhum dostumuz Zeynelâbidin de çok güzel tahta utlar yapardı. Fakat, cümbüşü icat ettikten sonra tahta ut yapmaktan tamamen sarfınazar etmiştir.

Kadıköyünde Murat usta da çok güzel utlar yapmıştır.

Süslü, sedefli Şam utları da vardı. Fakat, pek mergup değildi.

Bugün ut en âdi çalgı addediliyor. Ne uta o eski rağbet, ne de o utlar, artık kalmamıştır.

DAİM ORUÇLU

[*] Eskiden musiki öğretenlere usta denirdi. Bu, umumî tâbirdi.

